

07/05/2024 (M)

(i) Printed Pages : 4

Roll No. 23060107

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

8	0	4	1
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	2
---	---	---	---

B.Ed. (General) 2nd Semester

(2054)

SOCIOLOGICAL BASIS OF EDUCATION

(Same for USOL Candidates of 2nd Sem.)

Paper : F-2.1 (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— Attempt **FIVE** questions in all, selecting at least **ONE** question each from Units I-IV. Question No. 9 (Unit-V) is compulsory.

UNIT-I

1. Discuss the nature and scope of Sociology. 3+5
2. Explain the factors affecting Social Mobility in the Indian society. What is the role of education in promoting Social Mobility? 4+4

UNIT-II

3. 'Society and Education are Interdependent.' Justify this statement. 8
4. Explain the meaning and scope of national development. 4+4

UNIT-III

5. Discuss the interaction of education and culture in the context of globalised society. 8

6. What do you mean by Social Change ? Discuss the various factors responsible for bringing change in the society. 2+6

UNIT-IV

7. What are the aims of democratic education with special reference to India ? Suggest various ways and means for strengthening democracy through education. 4+4
8. Discuss the need and importance of international understanding. How can you promote international understanding among the students ? 4+4

UNIT-V

9. Write short notes on the following :
- Role of school in socialization of the child
 - Aspirations of Indian Society
 - Indicators of national development
 - Enlist ways and means for promoting national integration. 2×4=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- सभी में से पाँच प्रश्न करें, यूनिट I से IV प्रत्येक में से एक प्रश्न का चयन करें। प्रश्न नं. 9 (यूनिट-V) अनिवार्य है।

यूनिट-I

- समाजशास्त्र के स्वरूप और कार्यक्षेत्र पर चर्चा करें। 3+5
- भारतीय समाज में सामाजिक गतिशीलता को प्रभावित करने वाले कारकों की व्याख्या करें। सामाजिक गतिशीलता को बढ़ावा देने में शिक्षा की क्या भूमिका है ? 4+4

यूनिट-II

- 'समाज और शिक्षा एक दूसरे पर निर्भर हैं।' इस कथन का औचित्य सिद्ध कीजिए। 8
- राष्ट्रीय विकास का प्रयोजन एवं क्षेत्र स्पष्ट करें। 4+4

यूनिट-III

- वैयर्थीकृत समाज के संदर्भ में शिक्षा और संस्कृति की अंतःक्रिया पर चर्चा करें। 8
- सामाजिक परिवर्तन से आप क्या समझते हैं ? समाज में परिवर्तन लाने के लिए उत्तरदायी विभिन्न कारकों पर चर्चा करें। 2+6

यूनिट-IV

- भारत के विशेष संदर्भ में लोकतांत्रिक शिक्षा के उद्देश्य क्या हैं ? शिक्षा के माध्यम से लोकतंत्र को मजबूत करने के विभिन्न तरीके और साधन सुझाएं। 4+4
- अंतर्राष्ट्रीय समझ की आवश्यकता और महत्व पर चर्चा करें। छात्रों के बीच अंतर्राष्ट्रीय समझ को आप कैसे बढ़ावा दे सकते हैं ? 4+4

यूनिट-V

- निम्नलिखित पर संक्षिप्त नोट लिखें :-

 - बच्चे के समाजीकरण में स्कूल की भूमिका
 - भारतीय समाज की आकांक्षाएँ
 - राष्ट्रीय विकास के संकेतक
 - राष्ट्रीय एकता को बढ़ावा देने के तरीके और साधनों को सूचीबद्ध करें। 2×4=8

(पंजाबी अनुवाद)

नोट :- सਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਯੂਨਿਟ I-IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 (ਯੂਨਿਟ-V) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ-I

- ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 3+5
- ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ? 4+4

ਯੂਨਿਟ-II

3. "ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪਰਸਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।" ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਓ। 8
4. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 4+4

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8
6. ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 2+6

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਕਸ਼ ਕੀ ਹਨ ? ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਹੀਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਸੁਭਾਓ। 4+4
8. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ? 4+4

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
 - (i) ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
 - (ii) ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾਵਾਂ
 - (iii) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸੂਚਕ
 - (iv) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ। 2+4=8